

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
“УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ”

СЮРКАЛО БОГДАН ІВАНОВИЧ

УДК 336.71.001.63(043.5)

**ПЛАНУВАННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ
ФІНАНСАМИ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ**

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2008

Дисертацією є рукопис.
Робота виконана у Державному вищому навчальному закладі
“Українська академія банківської справи Національного банку України”.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент
Школьник Інна Олександрівна,
ДВНЗ “Українська академія банківської справи
Національного банку України”,
доцент кафедри фінансів

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Кузнєцова Анжела Ярославівна,
Університет банківської справи
Національного банку України,
проректор з наукової та організаційної роботи;
кандидат економічних наук, доцент
Колодізев Олег Миколайович,
Харківський національний
економічний університет,
завідувач кафедри банківської справи

Захист дисертації відбудеться “___” _____ 2008 р. о ___ год.
на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.081.01 Державного
вищого навчального закладу “Українська академія банківської справи
Національного банку України” за адресою: 40030, м. Суми, вул. Петро-
павлівська, 57, зала засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного
вищого навчального закладу “Українська академія банківської справи
Національного банку України” за адресою: 40030, м. Суми, вул. Петро-
павлівська, 57.

Автореферат розісланий “___” _____ 2008 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.М. Бурденко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Високодинамічний розвиток економічних відносин, нестабільність ринкового середовища, впровадження сучасних методів конкурентної боротьби між банками вимагають адекватного розвитку інструментарію управління, який здатний швидко визначити і оцінити ситуацію, що дасть змогу оперативно прийняти необхідне і виважене управлінське рішення.

Питання управління фінансами є одним із головних у банківському менеджменті, оскільки для забезпечення керованості складних систем необхідні методи управління, які б відповідали невизначеним умовам зовнішнього і внутрішнього середовища банківських установ.

Проте, як свідчать дослідження сучасних фінансових відносин, ефективність системи управління фінансами у банках є невисокою, однією з причин чого вважається неефективне планування фінансової діяльності. Планування дозволяє визначати завдання, які забезпечують ефективне функціонування банку в перспективі, а також швидку адаптацію до мінливих умов зовнішнього середовища. У процесі фінансового планування повинні визначатись основні тенденції формування та використання банківських ресурсів та встановлюватись принципові положення формування фінансових відносин з контрагентами. Від того, наскільки точно будуть визначені планові показники та завдання управління фінансами, багато в чому залежатиме кінцева результативність функціонування банку.

Дослідженню окремих питань у сфері фінансового планування в банківських установах присвячені роботи О.В. Васюренка, А.П. Вожжова, А.О. Єпіфанова, А.М. Мороза, С.М. Козьменка, А.Я. Кузнєцовой, О.М. Колодізева, Л.О. Примостки, І.В. Сала, М.І. Савлука. Серед російських науковців питанням сутності та чинників підвищення ефективності фінансового планування у банківських установах присвячені роботи В.І. Колесникова, О.І. Лаврушина, Г.С. Панової, В.М. Усоскіна та інших. Важливість зазначених питань підкреслюється у працях західних вчених: Г. Айленберга, П. Роуза, С. Майєрса, Е. Нікбахта, Дж. Сінкі, Тімоті У. Коха, Д.П. Уайтинга та інших.

При всій значущості розробок вітчизняних та зарубіжних науковців, на сьогоднішній день недостатньо розкритими залишаються питання організації процесу планування в банку. Необхідно зазначити, що останніми роками в економічній літературі досить часто звучить критика традиційних підходів до фінансового планування в банківській діяльності, тому що порушується один із основних принципів планування – комплексність підходу. Недостатньо дослідженими залишаються питання забезпечення ефективності складання фінансових планів, особливо в комплексі та системній взаємодії окремих складових. До того ж, існують недоліки, які не дозволяють активно використовувати окремі дослідження саме в практиці вітчизняних банківських установ: низький рівень використання ризик-менеджменту при проведенні фінансового планування;

невизначеність зовнішнього впливу на ключові показники банківської діяльності; відсутність застосування технологій управління тощо.

Все вищезазначене зумовлює необхідність розвитку методичних засад планування в системі управління фінансами комерційного банку. Тому тема дисертаційного дослідження є актуальною, має важливе теоретичне та практичне значення і потребує подальшої розробки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Вибраний напрямок дисертаційного дослідження є складовою науково-дослідницьких тем та розробок ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”: “Сучасні технології фінансово-банківської діяльності” (номер державної реєстрації 0102U006965) та “Розвиток механізму функціонування банківської системи України під впливом іноземного капіталу” (номер державної реєстрації 01070012112). До звітів за цими темами включені пропозиції автора щодо вдосконалення планування фінансової діяльності в банках на основі застосування фінансового моніторингу ключових показників діяльності банку, а також щодо використання методики фінансового планування для визначення впливу мінімальної ставки розміщення на фінансові результати банку.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є теоретичне обґрунтування та розробка науково-методичних підходів і практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення організації планування в системі управління фінансами банківських установ.

Виходячи з цієї мети, у дослідженні були поставлені наступні задачі:

- виконати комплексне дослідження складових та функцій системи управління фінансами, її роль у розвитку банківських установ та визначити місце планування у зазначеній системі;
- узагальнити сутність, принципи та функції фінансового планування, а також його особливості як складової системи управління фінансами банківських установ;
- проаналізувати вплив сучасного стану вітчизняної банківської системи на вибір підходів до фінансового планування та необхідність застосування комплексної системи планів;
- дослідити сутність та необхідність застосування технології управління фінансами як основи фінансового планування банківської системи;
- розкрити значення та особливості використання технології бюджетування як нормативного методу фінансового планування банківських установ;
- обґрунтувати необхідність впровадження сучасних технологій управління в процесі фінансового планування з метою врахування мінливих тенденцій розвитку фінансового ринку;
- визначити доцільність застосування фінансового моніторингу як необхідної передумови використання комплексної системи планових фінансових показників;

- розглянути проблеми використання нормативних методів у процесі оперативного планування фінансової діяльності банку та запропонувати шляхи їх вирішення;
- запропонувати використання комплексної моделі фінансового планування як основи забезпечення ефективного управління фінансами банківських установ.

Об'єктом дослідження є процес управління фінансами комерційного банку.

Предметом дослідження є організація планування в системі управління фінансами в банку.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становлять положення сучасної неокласичної економічної теорії, зокрема теорії грошей, теорії фінансів і кредиту, теорії управління фінансами, наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених із питань аналізу банківської діяльності, стратегічного управління, організації фінансового планування в банківських установах.

У процесі дослідження залежно від конкретних цілей і задач застосовувались відповідні методи аналізу і дослідження економічних процесів: при визначенні сутності фінансового планування у сфері діяльності банківських установ – монографічний метод, аналіз, синтез, індукція; при розбудові методики визначення ефективності співвідношення власних та залучених джерел надходження коштів залежно від ризику – розрахунково-аналітичний, економіко-математичне моделювання, метод експертних оцінок та спостережень; при вдосконаленні форм фінансового планування та технології управління фінансами – монографічний, нормативний, метод конкретизації та аналізу; при обґрунтуванні необхідності та розробці методики визначення внутрішнього показника капіталоутворення банківської установи – методи аналогії, фінансового моніторингу, що ґрунтується на методах спостереження, розрахунково-аналітичному та економіко-статистичному методах.

Інформаційною базою роботи є публікації в періодичних виданнях, монографії, фактологічні матеріали статистичних збірників та публікацій довідкового характеру, а також нормативно-правові акти державних органів влади.

Наукова новизна одержаних результатів. Нові наукові положення дисертації, які розроблено автором особисто та виносяться на захист, полягають у наступному:

вперше:

- обґрунтовано та запропоновано комплексну модель планування фінансової діяльності в банківській установі як інструмент підвищення якості та ефективності системи управління. Дана модель відрізняється від існуючих механізмом дії, структурою і принципами побудови та включає підсистеми діагностики, фінансових важелів та методів, контролю і оцінки. Запропонована модель може бути використана для вирішення задач комплексного планування, моделювання фінансових потоків, здійснення багатоваріантних розрахунків елементів балансу банку на перспективний період, дозволить здійснювати постійний контроль за досягненням планових показників та приймати вчасні і обґрунтовані рішення з боку керівництва банку;

удосконалено:

- організацію системи бюджетування у частині розробки бюджетів різного рівня та напрямів діяльності, реалізації контролю за їх виконанням, аналізу відхилень від бюджетних показників та внесення відповідних коригувань. Дана новація відрізняється від існуючих комплексним підходом до оцінки рівня фінансового планування і може бути використана у практичній діяльності банків при здійсненні фінансового планування для узгодження і досягнення намічених результатів на всіх рівнях управління;
- систему планування приросту власних ресурсів банку за рахунок виявлення додаткових внутрішніх джерел та запропоновано вдосконалення внутрішнього показника капіталоутворення на основі визначення коефіцієнтів еластичності, які характеризують відносну зміну у відсотках результату (питомої ваги) від зміни фактора (вартості ресурсів та доходності активів) у динаміці. Запропонований підхід дозволить розкрити зміст і основні характеристики планування в системі управління фінансами банківських установ.

набули подальшого розвитку:

- методичні підходи до побудови системи управління фінансами банку, яка передбачає цілеспрямований вплив керуючої підсистеми (суб'єкта) на керувану підсистему (об'єкт підсистеми управління фінансами) шляхом аналізу, планування, регулювання та контролю і відповідного нормативного забезпечення. Новація запропонованого підходу полягає у визначенні місця та ролі системи управління фінансами в системі управління банком;
- визначення сутності поняття “фінансовий моніторинг” як складової системи фінансового планування банку, на основі якої формується єдина база даних планування діяльності при безперервному зборі, систематизації та обробці інформації. Запропоноване поняття відрізняється від існуючих тим, що дозволяє визначати нові прогнозовані показники на певний момент часу з урахуванням виявлених відхилень. Може бути використано в практичній діяльності банків при поточному контролі виконання фінансових планів, оскільки дає можливість вчасно коригувати фінансові плани банку для забезпечення їх виконання;
- технологія управління фінансами як система загальних принципів, інструментів і методів, що застосовуються при формуванні, розподілі та використанні банківських ресурсів, та у межах якої на підставі систематизації складових визначається вплив на організацію фінансової діяльності банку. Запропоновані підходи можуть бути використані для забезпечення виконання фінансових планів банку на всіх рівнях планування.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці науково-методичних підходів до організації фінансового планування діяльності банку, побудові системи фінансового моніторингу банку як інструмента контролю за реалізацією фінансових планів. Запропонована методика обґрунтування доцільності вибору технології управління фінансами залежно від рівня внутрішнього

показника капіталоутворення може бути використана банками у практичній діяльності для організації фінансового планування.

Методичні підходи до побудови системи планування на основі використання фінансового моніторингу можуть бути застосовані при розробці поточних та перспективних фінансових планів вітчизняних банків.

Запропонована автором методика визначення внутрішнього показника капіталоутворення банку на основі коефіцієнтів еластичності використовується у практичній діяльності ВАТ “ВТБ Банк” (довідка від 26.02.2007 № 1924/5).

Положення та рекомендації щодо визначення в процесі фінансового планування впливу мінімальної ставки розміщення на фінансові результати діяльності банку прийняті до впровадження АКБ “Укрсоцбанк” (довідка від 25.12.2007 № 18-01/279)

Одержані автором результати наукового дослідження використовуються в процесі викладання навчальних дисциплін “Фінанси”, “Інвестування”, “Фінансовий менеджмент в банку” у ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”.

Особистий внесок здобувача. Результати наукового дослідження, які виносяться на захист, отримані автором особисто і знайшли своє відображення в опублікованих працях. З наукових робіт, опублікованих у співавторстві, в дисертаційній роботі використані лише ті положення, ідеї та висновки, які є результатом особистих досліджень здобувача. Особистий внесок здобувача у роботі [6] полягає у визначенні напрямів вдосконалення організації фінансового планування в банку, зокрема, автором конкретизовано основні недоліки сучасного фінансового планування в банку та визначено напрями його вдосконалення, обґрунтовано необхідність планування на основі нормативного методу управління витратами, запропоновано підходи до визначення умов беззбитковості діяльності.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дослідження були оприлюднені на конференціях і семінарах. Серед них: Всеукраїнська науково-практична конференція “Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України” (м. Суми, 2004-2007 рр.), XI Міжнародна науково-практична конференція “Фінансово-кредитне стимулювання економічного зростання” (м. Луцьк, 2005 р.), конференція молодих науковців “Проблеми забезпечення економічного розвитку підприємств” (м. Донецьк, 2005 р.), Всеукраїнська науково-методична конференція “Сучасні аспекти фінансового управління економічними процесами” (м. Севастополь, 2005 р.).

Крім того, результати дослідження доповідалися на науково-практичних конференціях та семінарах професорсько-викладацького складу ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”.

Наукові публікації. Результати досліджень за темою дисертації викладені у 12 наукових працях (8 статей опубліковані у провідних наукових фахових виданнях) загальним обсягом 4,25 друк. арк.

Структура і зміст дисертації. Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків.

Загальний обсяг дисертації становить 202 сторінки, у т.ч. на 57 сторінках розміщені 20 таблиць, 36 ілюстрацій, 9 додатків і список використаної літератури із 223 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі дисертації “Теоретичні основи фінансового планування як складової системи управління фінансами банківських установ” розглянуто сутність та роль системи управління фінансами в розвитку банківських установ, визначено характерні особливості, основні завдання і принципи планування в системі управління фінансами банківських установ.

Узагальнено підходи до визначення поняття “система управління фінансами банку” як складової системи управління банком, що передбачає цілеспрямований вплив керуючої підсистеми (суб’єкта) на керовану підсистему (об’єкт) шляхом використання аналізу, планування, регулювання та контролю і відповідного нормативного забезпечення. Для банку доцільним є використання даних функцій у розрізі управління фінансовою діяльністю. З огляду на види діяльності банку фінансова діяльність є не тільки основною для банку, але і займає домінуючу питому вагу у формуванні чистого прибутку.

У роботі доведено, що в сучасних умовах процедура управління банківськими ресурсами значною мірою визначається саме ефективністю процесу планування фінансової діяльності. Це обумовлює високий статус процесу планування для банку (рис. 1).

У ході дослідження обґрунтовано, що характерними особливостями планування фінансової діяльності у банківських установах, які обумовлені специфікою їх діяльності, є комплексність планів, регламентованість та відсутність збитковості.

У системі управління фінансами банків планування, поряд з аналізом та контролем діяльності, займає одне з найважливіших місць, оскільки тільки процес планування забезпечує одну з найважливіших функцій фінансового менеджменту банку – знаходження додаткових ресурсів. Враховуючи, що фінансова діяльність для банку є пріоритетною, на думку автора, можна застосовувати термін “фінансове планування” поряд з терміном “планування діяльності банку”.

Узагальнення науково-методичних підходів до визначення теоретичних засад фінансового планування у банківських установах дозволило з’ясувати, що основною метою фінансового планування в банку є визначення та конкретизація фінансових умов функціонування банківської установи на основі розробки, узгодження та затвердження системи взаємопов’язаних фінансових планів для забезпечення відтворювального процесу відповідними за обсягом та структурою банківськими ресурсами.

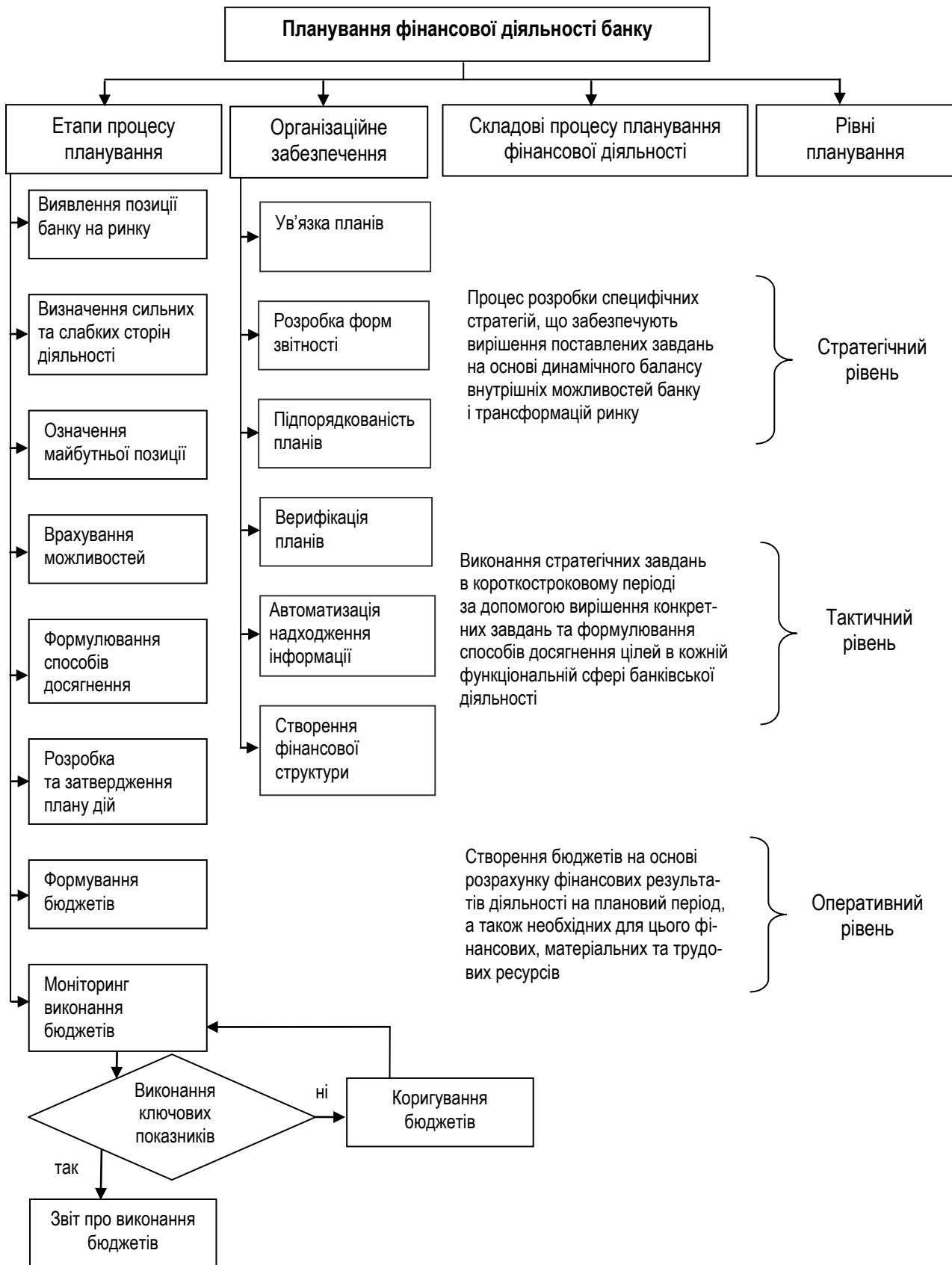

Рис. 1. Складові планування фінансової діяльності банку

У процесі дослідження функціонування банківської системи України були з'ясовані чинники, що впливають на побудову системи планування фінансової діяльності в банку. Визначено, що ключовим чинником, який впливає на ефективність планування, є необхідність нарощення капіталу банку для досягнення достатнього рівня конкурентоспроможності.

Будь-який банк має індивідуальні особливості, пов'язані з організаційною структурою, системою цінностей, внутрішньою культурою, кадровим складом, обраною системою та методами керівництва. Усі ці чинники потребують адаптації системи планування до конкретних умов. Проблема ускладнюється браком досвіду стратегічного менеджменту у банківській сфері та відповідно підготовлених фахівців.

У роботі з'ясовано, що процедури та складові комплексного фінансового планування в банках не відповідають сучасним потребам вітчизняної банківської сфери. Існує значна кількість питань, вирішення яких відбувається на базі західних методик, пристосованих до умов вітчизняної економіки. Це не дозволяє отримувати достатнього ефекту та створює умови лише для реалізації стратегії обмеженого росту.

У другому розділі дисертації **“Організація фінансового планування на основі розвитку технологій управління фінансами”** розглянуто науково-методичні підходи з позиції підвищення ефективності організації планування на основі застосування сучасних технологій управління фінансами та використання технології бюджетування як складової нормативного фінансового планування у банківських установах. Визначено основні переваги та недоліки використання сучасних технологій управління фінансами, запропоновано нові підходи до досягнення принципу комплексного фінансового планування.

У роботі обґрунтовано, що важливою складовою системи управління фінансами, на основі якої повинно здійснюватися комплексне фінансове планування, є технологія управління фінансами банку. Узагальнено саме поняття “технологія управління фінансами” як система загальних правил, норм, інструментів і методів, що застосовуються при формуванні, розподілі та використанні банківських ресурсів.

Сучасна технологія управління фінансами у банківських установах повинна охоплювати такі основні напрями:

- формування фінансової структури банку;
- формування політики управління фінансовими результатами, активами, капіталом банку;
- фінансове планування та прогнозування;
- організація роботи фінансових служб та підрозділів;
- автоматизація процесу прийняття управлінських рішень.

Реалізація кожного з вказаних напрямів включає певний перелік сучасних форм та методів управління фінансами, враховує спеціалізацію та особливості фінансової діяльності банку.

Побудова технології управління фінансами банку, на думку автора, повинна передбачати:

- формування політики управління фінансами та ступеня централізації фінансових рішень;
- розробку моделі фінансового управління та формування фінансової структури банківської установи;
- побудову бізнес-процесів управління фінансами, визначення зон відповідальності та повноважень працівників;
- формування формату фінансових результатів, визначення механізму та індикаторів їх досягнення;
- розробку стандартів, регламентів, форматів первинних документів, аналітичної звітності та нормативно-довідникової інформації для управління фінансами банку;
- впровадження системи управлінського обліку (механізм облікової політики, системи управління витратами);
- впровадження комплексної системи планування, яка спрямована на досягнення стратегічних, тактичних і оперативних цілей банку;
- консолідацію різнорідної фінансової та нефінансової інформації;
- розробку методології та технології проведення фінансового аналізу та планування банку, а також обґрунтування та верифікацію управлінських рішень;
- проведення фінансової діагностики банку;
- формування політики фінансування діяльності банку, спрямованої на підвищення його вартості.

Безпосередня реалізація комплексного фінансового планування банку відбувається на оперативному рівні, розкривається через планування та контроль за операційною діяльністю, і має бути спрямована на планування активів і пасивів, планування обсягу власного капіталу та врахування ризиків. Інтеграційна взаємодія у процесі бюджетування може бути визначена як розробка бюджетів різного рівня та напрямів діяльності, організація контролю за їх виконанням, аналіз відхилень від бюджетних показників та внесення відповідних коригувань з метою узгодження і досягнення намічених результатів на всіх рівнях управління.

Аналіз вітчизняного і зарубіжного досвіду в частині застосування технологій управління фінансами – бюджетування, системи збалансованих показників, контролінгу, моделі економічної доданої вартості – дозволив виокремити технології, які можуть бути використані в системі управління фінансами банківських установ з урахуванням особливостей розвитку вітчизняної банківської системи та фінансового ринку. Проведене в роботі дослідження рейтингу використання технологій управління фінансами дозволило зробити висновок, що на сучасному етапі найбільш розповсюдженим у вітчизняних банківських установах є бюджетування, хоча система збалансованих показників має цілий ряд суттєвих переваг (табл. 1).

**Визначення шляхів використання та застережень
для найбільш поширених технологій управління фінансами**

Технологія управління	Шляхи використання	Основні застереження щодо використання технології
Контролінг	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дозволяє здійснювати бухгалтерський, управлінський, податковий облік та оперативне планування фінансової діяльності банку. 2. Дає можливість регулярно порівнювати планові показники з фактичними, оперативно впливати на ситуацію та своєчасно реагувати у разі наявності значних відхилень 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Не може застосовуватися одночасно з іншими технологіями управління фінансами. 2. Потребує тривалої адаптації для банку. 3. Відсутня єдина система порівняння показників звітності всіх підрозділів. 4. Вимагає розробки внутрішньої звітності
Економічна додана вартість	Найбільш точно демонструє здатність банку створювати вартість за рахунок чинників, що можуть бути визначені за допомогою формалізованих методів	Не враховує чинників, що можуть бути визначені за допомогою неформалізованих методів оцінки впливу якості управління на підвищення вартості банку
Бюджетування	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дозволяє визначити прогноз напрямків розвитку. 2. Поєднує маркетинговий та фінансовий плани. 3. Дає змогу провести аналіз за відхиленнями. 4. Створює можливість коригування планів 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Відірваність стратегії від бюджетів. 2. Відсутній точний перелік ключових показників діяльності. 3. Показники підрозділів не порівнянні. 4. Планування проводиться на основі даних бухгалтерського обліку
Збалансована система показників	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розробка та реалізація стратегії в конкретних тактичних діях. 2. Доведення стратегії банку до конкретних цілей кожного співробітника. 3. Гнучка система мотивації співробітників банку 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Відсутність швидких результатів. 2. Складність оцінки важливості ключових показників. 3. Складність вибору стратегії

Дослідження процесу стратегічного фінансового планування банку показало, що він має бути сфокусований на питаннях впровадження розробленої фінансової стратегії.

У даному випадку банк мусить використовувати систему збалансованих показників, спрямовану на забезпечення безпосередньої реалізації фінансової стратегії при проведенні оперативного і тактичного планування в системі управління фінансами банківських установ.

Використання зазначених технологій управління фінансами повинно забезпечити ефективність процесу планування та виконання планів на основі постійного моніторингу процесів діяльності банку, забезпечення зворотного зв'язку, врахування необхідних критеріїв досягнення ефективності, виходячи із характерних особливостей банківської діяльності.

У третьому розділі дисертації **“Вдосконалення планування фінансової діяльності на основі побудови комплексної моделі планування”** обґрунтовано необхідність застосування комплексної динамічної моделі планування фінансового стану банківської установи, обґрунтовано необхідність застосування

фінансового моніторингу як необхідної передумови виконання фінансових планів, досліджено ефективність використання нормативних методів у процесі оперативного планування фінансової діяльності банку.

У ході проведеного дослідження було з'ясовано, що для забезпечення виконання фінансової стратегії необхідне застосування фінансового моніторингу, що дозволить з мінімальними витратами робочого часу кваліфікованих фахівців отримати результати діяльності банку на кожному конкретний момент часу, використовуючи єдину інформаційну базу. Під фінансовим моніторингом слід розуміти єдину систему безперервного збору, систематизації та обробки інформації і побудови на її основі прогнозних показників діяльності з метою прийняття управлінських рішень. Показники, відібрані в ході фінансового моніторингу, є базою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень керівництвом банку та для коригування раніше прийнятих рішень при зміні зовнішніх або внутрішніх умов функціонування банку.

У роботі обґрунтовано, що для мінімізації витрат банку в процесі фінансового планування необхідно проводити розрахунок мінімальної ставки розміщення на основі визначення середньозваженої процентної ставки для кожної зі статей залучених і запозичених ресурсів. Підхід, запропонований на основі застосування нормативних методів планування з урахуванням визначення мінімальної ставки розміщення, на основі якого складаються беззбиткові фінансові плани, дозволить збільшити ефективність процесу фінансового планування в банку.

На основі проведеного дослідження доведено, що одним із шляхів вдосконалення організації фінансового планування є побудова комплексної моделі динамічного планування фінансових процесів банківської установи.

Здатність банку до саморозвитку, його перспективну фінансову стійкість визначає обсяг прибутку, генерований цією фінансовою установою від операційної діяльності, накопичений на певний момент часу. Для означення даного обсягу може бути використаний внутрішній показник капіталоутворення, що визначає спроможність генерувати прибуток на основі визначення сукупного обсягу банківських ресурсів, залежно від середньозваженої вартості ресурсів та горизонту фінансового планування для забезпечення реалізації стратегічних завдань, не порушуючи нормативів діяльності банку.

У загальному вигляді, внутрішній показник капіталоутворення банку визначається чистим процентним доходом поточного періоду та сумою накопиченого на момент його оцінки нерозподіленого прибутку. Планування даного показника для певного періоду матиме вигляд наступної моделі:

$$FP^t = K^t \cdot (WARA^t - WACC^t) + NP^{t-1} \cdot \left(1 + \frac{WARA^t}{100}\right) \rightarrow \max, \quad (1)$$

- де t – плановий період часу, років;
 $(t - 1)$ – передплановий (базовий) період, років;
 FP^t – внутрішній показник капіталоутворення на t -й період, грн.;
 K^t – загальний обсяг банківських ресурсів у t -му періоді, грн.;

- NP^{t-1} – нерозподілений прибуток, накопичений на початок t -го періоду, грн.;
- $WARA^t$ – середньозважена доходність активів, сформована на основі доходності та структури активів t -го періоду, %;
- $WACC^t$ – середньозважена вартість банківських ресурсів, сформована на основі їх структури та вартості окремих складових, %.
- $(1 + WARA^t)$ – множник нарощення вартості, за допомогою якого забезпечується виконання умови порівнюваності вартості грошей різночасових періодів, тобто оцінка нерозподіленого прибутку попереднього періоду $(t - 1)$ приводиться до прогнозного періоду t , враховуючи, що дані кошти є потенційним джерелом фінансування активів банку.

Як видно з формули (1), збільшення внутрішнього показника капіталоутворення передбачає максимізацію середньозваженої доходності активів та мінімізацію середньозваженої вартості банківських ресурсів, а також максимізацію нарощеної вартості нерозподіленого прибутку передпланового періоду, що забезпечується автоматично в умовах формування максимального значення показника капіталоутворення у $(t - 1)$ -му періоді.

Таким чином, основними інструментами оптимізації внутрішнього показника капіталоутворення є середньозважена доходність активів ($WARA^t$) та середньозважена вартість ($WACC^t$) банківських ресурсів.

Результатом проведених розрахунків є такі оптимізаційні моделі середньозваженої вартості та середньозваженої доходності, які дозволяють максимізувати внутрішній показник капіталоутворення банку:

$$WACC^t = \sum_{i=1}^n v_i^{t-1} \cdot (E_{c_i} \frac{c_i^t - c_i^{t-1}}{c_i^{t-1}} + 1) \cdot c_i^t \longrightarrow \min, \quad (2)$$

$$WARA^t = \sum_{j=1}^m d_j^{t-1} \cdot (E_{r_j} \frac{r_j^t - r_j^{t-1}}{r_j^{t-1}} + 1) \cdot r_j^t \longrightarrow \max, \quad (3)$$

де t – період часу, років;

$(t - 1)$ – передплановий (базовий) період, років;

$\frac{r_j^t - r_j^{t-1}}{r_j^{t-1}}$ – коефіцієнт зростання доходності j -го виду активів, частка одиниць;

$\frac{c_i^t - c_i^{t-1}}{c_i^{t-1}}$ – коефіцієнт зростання вартості i -го виду банківських ресурсів, частка одиниць;

d_j – питома вага j -го виду активів у загальному обсязі активів, частка одиниць;

v_i – питома вага i -го джерела фінансування у загальному обсязі банківських ресурсів, частка одиниць;

r_j – доходність j -го виду активів, %;

c_i – вартість i -го джерела фінансування, %;

- E_{r_i} – коефіцієнт еластичності структури за доходами, частка одиниць;
 E_{c_i} – коефіцієнт еластичності структури за витратами, частка одиниць.

Механізм оптимізації внутрішнього показника капіталоутворення банку передбачає порівняльний аналіз зваженої доходності активів із зваженою вартістю відповідних їм видів ресурсів з урахуванням традиційного групування активів банку за нормальними джерелами їх фінансування. Отже, керувати WARA можна спираючись тільки на показник еластичності структури до змін доходності активів, а WACC – тільки на показник еластичності структури до змін вартості ресурсів.

Для оцінки залежності структури формування та використання банківських ресурсів відповідно до їх вартості та доходності пропонується використовувати коефіцієнт еластичності структури банківських ресурсів за витратами та коефіцієнт еластичності структури банківських активів за доходами, які характеризують відносну зміну у відсотках результату (питомої ваги) від зміни фактора (вартості ресурсів та їх доходності) у динаміці на 1 %. У ході проведеного дослідження на прикладі аналізу фінансової звітності АКБ “Укрсоцбанк” за 2003-2006 роки автором визначені коефіцієнти еластичності структури витрат на формування банківських ресурсів з різних джерел фінансування та коефіцієнтів еластичності за доходністю різних напрямів їх використання (табл. 2).

Таблиця 2

Коефіцієнти еластичності структури активів за доходністю та джерел фінансування за витратами для досліджуваного банку, одиниць

Вид активів	Коефіцієнт еластичності	Вид джерел фінансування	Коефіцієнт еластичності
Кредити фізичним особам	1,146	Власні ресурси	-0,2691
Кредити юридичним особам	-1,448	Залучені ресурси	-1,4691
Міжбанківські кредити, видані	-0,472	Запозичені ресурси	-4,6885
Інші доходні активи	-41,810		

Даний підхід дозволяє визначити граничні можливості банківської установи щодо формування зовнішніх та внутрішніх ресурсів без втрати ефективності функціонування фінансових операцій та за умов підтримання максимально можливого рівня власних прибутків.

Для збільшення норми прибутковості АКБ “Укрсоцбанк” пропонується у структурі його активів зменшити частку інших доходних активів, нарощуючи, наприклад, кредитування юридичних осіб.

Проведені дослідження визначення внутрішнього показника капіталоутворення на основі коефіцієнтів еластичності довели, що для забезпечення довгостроковими ресурсами банку при проведенні фінансового планування необхідно

враховувати вплив таких вагомих чинників, як кількість залучених ресурсів, їх вартість і термін використання, а також враховувати гнучкість сформованих ресурсів за цими чинниками.

Таким чином, запропонована система планування дозволяє встановлювати ключові показники діяльності, які сприяють перевищенню зростання темпів доходів банків над темпами приросту їх витрат з урахуванням дотримання нормативів діяльності.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне обґрунтування і запропоновано нове вирішення наукової задачі, що виявляється в розробці науково-методичних підходів і практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення організації планування в системі управління фінансами банківських установ.

За результатами дисертаційного дослідження зроблено наступні висновки та пропозиції науково-теоретичного і прикладного характеру:

1. Проаналізовано теоретичні засади фінансового планування в банках та надано визначення фінансовому плануванню як процесу розробки системи фінансових планів і планових показників розвитку банку з метою забезпечення необхідними банківськими ресурсами та підвищення ефективності його фінансової діяльності в майбутньому періоді.

2. У ході проведеного аналізу функціонування банківської системи виявлено основні чинники, що впливають на якість фінансового планування у банках, основні тенденції розвитку фінансового ринку, та вплив цих змін на систему управління фінансами банків.

3. У процесі дослідження основних недоліків планування фінансової діяльності банківських установ було встановлено, що рівень науково-методичного висвітлення процедури та складових фінансового планування в банках не відповідає сучасному стану потреб вітчизняної банківської сфери. Існує значна кількість питань, пов'язаних з відсутністю комплексного підходу до фінансового планування. Це не дозволяє отримувати достатнього ефекту фінансового планування в банку та створює умови лише для ринкового виживання.

4. На основі узагальнення теоретичних підходів досліджено сутність та необхідність застосування технології управління фінансами як основи фінансового планування банківської системи та запропоновано систему організації фінансового планування, засновану на використанні технологій управління фінансами банку.

5. Розкрито значення та особливості використання технології бюджетування як нормативного методу фінансового планування банківських установ, виокремлено характерні особливості бюджетування, охарактеризовано розробку бюджетів різного рівня та напрямів діяльності, організації контролю за їх виконанням, аналізу відхилень від бюджетних показників та внесення відповідних коригувань з метою узгодження і досягнення намічених результатів на всіх рівнях управління.

6. З метою вирішення задачі ефективного фінансового планування пропонується методика, згідно з якою відбувається орієнтування на технологію управління фінансами як на процес управління в довгостроковому періоді, що складається з взаємопов'язаних функцій забезпечення ефективності фінансового планування. Визначено, що незважаючи на високий рівень якості розробленої фінансової стратегії, безпосереднім гарантом її виконання виступає використання однієї з технологій управління фінансами, яка поєднує в собі взаємозв'язок між декларованими стратегічними цілями та планами і їх безпосередньою реалізацією на практиці.

7. Доведено необхідність застосування фінансового моніторингу як необхідної передумови використання комплексної системи планових фінансових показників, що визначається як складова системи фінансового планування банку, на основі якої формується єдина база даних планування діяльності при безперервному зборі, систематизації та обробці інформації.

8. Запропоновано використання нормативного методу на основі мінімальної ставки розміщення для уникнення проблеми нарощування обсягу операцій банку за високого рівня необґрунтованих витрат, оскільки цей метод забезпечує беззбиткове функціонування банку при відповідній зміні вартості окремих статей пасиву або прибутковості окремих статей активів, та застосування методики визначення скоригованого на ризик капіталу.

9. Запропоновано комплексну модель динамічного планування фінансових процесів банку, адаптовану до сучасних ринкових умов з врахуванням характерних особливостей банківської діяльності для забезпечення ефективного стратегічного планування в банківських установах.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Публікації у наукових фахових виданнях

1. Сюркало Б.І. Методологічні засади організації фінансового моніторингу // Вісник Української академії банківської справи. – 2003. – № 2(15). – С. 34-37 (0,3 друк. арк.).
2. Сюркало Б.І. Організація фінансового моніторингу в системі управління фінансовими результатами діяльності комерційного банку // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник наукових праць. Т. 10. – Суми: ВВП “Мрія-1” ЛТД, УАБС, 2004. – С. 160-165 (0,3 друк. арк.).
3. Сюркало Б.І. Вдосконалення методів сценарного розвитку подій в процесі формування фінансового плану // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: Збірник наукових праць. – Рівне, 2006. – С. 167-174 (0,7 друк. арк.).
4. Сюркало Б.І. Побудова моделі фінансового планування // Збірник наукових праць “Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України” Т. 15. – Суми: УАБС НБУ, 2006. – С. 198-204 (0,35 друк. арк.).

5. Сюркало Б.І. Практичні аспекти застосування технологій бюджетування в комерційних банках // Вісник Української академії банківської справи. – 2006. – № 2(21). – С. 47-52 (0,5 друк. арк.).
6. Школьник І.О., Сюркало Б.І. Удосконалення організації фінансового планування в банках // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник наукових праць. – Т. 22. – Суми: УАБС НБУ, 2007. – С. 353-359 (0,3 друк. арк., особисто автору належить 0,15 друк. арк.).
7. Сюркало Б.І. Сучасні методи планування розміру капіталу банку // Вісник Хмельницького національного університету. Серія “Економічні науки”. – Т. 1. – 2008. – С. 121-126 (0,5 друк. арк.).
8. Сюркало Б.І. Особливості планування в системі управління фінансами банку // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. Випуск 235. В 5 т. Том 2. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2008. – С. 542-547 (0,7 друк. арк.).

Публікації у матеріалах наукових конференцій

9. Сюркало Б.І. Технологія управління фінансами: визначення сутності та актуальні проблеми // Фінансово-кредитне стимулювання економічного зростання: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Тези доповіді (3-5 червня 2005 р.). – Луцьк: РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005.– С. 793-794 (0,1 друк. арк.).
10. Сюркало Б.І. Планування в системі управління фінансами банківських установ // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник тез доповідей X Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Т. 2. – Суми: УАБС НБУ, 2007. – С. 61-62 (0,2 друк. арк.).
11. Сюркало Б.І. Роль фінансового моніторингу у формуванні системи збалансованих показників на підприємстві // Проблеми забезпечення економічного розвитку підприємств: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції молодих науковців. – Донецьк: ДонУЕП, 2005. – С. 287-289 (0,1 друк. арк.)
12. Сюркало Б.І. Еволюція систем управління підприємством: сучасні технології управління // Сучасні аспекти фінансового управління економічного процесу: Матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції. – Севастополь: СевНТУ, 2005. – С. 168-170 (0,2 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Сюркало Б.І. Планування в системі управління фінансами банківських установ. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. – Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”, Суми, 2008.

У дисертації досліджено теоретичні та практичні засади планування в системі управління фінансами банківських установ. Розглянуто сутність процесу

фінансового планування та визначено шляхи його вдосконалення на основі використання системи ефективного фінансового планування та комплексної моделі динамічного планування фінансових процесів.

У роботі визначено напрямки вдосконалення фінансового планування в банку, зокрема, обґрунтовано необхідність застосування технології управління фінансами на основі системи збалансованих показників, конкретизовано основні недоліки сучасного фінансового планування в банку та визначено напрями його вдосконалення – використання фінансового моніторингу в банку з метою підвищення ефективності рівня фінансового планування; розроблено методику визначення мінімальної ставки розміщення ресурсів на основі використання нормативного методу управління витратами.

Ключові слова: фінансове планування банку, моніторинг фінансових показників, технологія управління фінансами, фінансова потужність банку, фінансова структура, методи планування в системі управління фінансами.

АННОТАЦІЯ

Сюркало Б.И. Планирование в системе управления финансами банковских учреждений. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – Деньги, финансы и кредит. – Государственное высшее учебное заведение “Украинская академия банковского дела Национального банка Украины”, Сумы, 2008.

В работе исследованы теоретические и практические принципы планирования в системе управления финансами банковских учреждений. Рассмотрено значение стратегического и оперативного финансового планирования для банков. Проанализирована сущность процесса финансового планирования и определены пути его совершенствования на основе использования системы финансового планирования и комплексной модели динамического планирования финансовых процессов.

В процессе исследования выделены специфические особенности финансового планирования в банковских учреждениях, основной из которых является комплексность планов, которая обусловлена, в первую очередь, спецификой финансовых отношений, которые вытекают из характерных особенностей деятельности банковского учреждения исключительно с финансовыми активами.

Определено, что, несмотря на высокий уровень качества разработанной финансовой стратегии, непосредственной гарантией внедрения её в жизнь выступает лишь использование одной из технологий управления финансами, которая совмещает в себе взаимосвязь между декларируемыми стратегическими целями и планами и их непосредственной реализацией на практике.

В работе определены направления совершенствования финансового планирования в банке, в частности, обоснована необходимость применения технологии управления финансами на основе системы сбалансированных показателей,

конкретизированы основные недостатки современного финансового планирования в банке и указаны направления его совершенствования – использование финансового мониторинга в банке с целью повышения эффективности уровня финансового планирования. Разработана методика определения минимальной ставки размещения ресурсов на основе использования нормативного метода управления расходами.

Раскрыты значение и особенности использования технологии бюджетирования как нормативного метода финансового планирования деятельности банковских учреждений, выделены характерные особенности данной технологии, дана характеристика построения бюджетов разного уровня и направлений деятельности, организации контроля за их исполнением, анализа отклонений от бюджетных показателей и внесения соответствующих корректировок с целью достижения намеченных результатов на всех уровнях управления.

Выявлены основные факторы, влияющие на качество финансового планирования в банке, среди которых важная роль отводится финансовому мониторингу, значение которого состоит в непосредственном увеличении эффективности финансового планирования.

Предложена комплексная модель динамического планирования банка, адаптированная к современным рыночным условиям с учетом специфики банковской деятельности для обеспечения эффективного стратегического планирования в банковских учреждениях.

Выделены характерные особенности финансового планирования в банках, которые обусловлены, прежде всего, спецификой деятельности банка только с финансовыми активами, основными из которых являются комплексность планов и отсутствие убыточности финансовых планов.

Ключевые слова: финансовое планирование в банке, мониторинг финансовых показателей, технология управления финансами, финансовая мощность банка, финансовая структура, методы планирования в системе управления финансами.

SUMMARY

Sjurkalo B.I. The maintenance of settlement relations in foreign trade activities of the enterprises. – Manuscript.

The dissertation for a candidate of economic science degree in specialty 08.04.01 – Money, finance and credit. – Higher Educational Establishment the “Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine”, Sumy, 2008.

Theoretical and practical principles of planning in the system of financial management of bank institutions are improved. Essence of the process of the financial planning and determination of ways of its improving on the basis of using the system of the effective financial planning and complex model of dynamic planning financial processes.

Directions of improving the financial planning in a bank are worked out. Necessity of using of technology of financial management on the basis of the system of the balanced indexes is grounded the basic problems of the modern financial planning are specified and directions of its improving are proposed – the use of the financial monitoring in a bank. With the purpose of increase of financial planning efficiency; the method of determination of minimum rate for financial resources management is developed on the basis of the using normative method of costs management.

Key words: financial planning in a bank, monitoring of financial indexes, technology of financial management, financial power of bank, financial structure, methods of planning in the system of financial management.

Відповідальний за випуск
кандидат економічних наук, доцент
І.О. Школьник

Підписано до друку 20.02.2008.
Формат 60x90/16. Обл.-вид. арк. 0,9.
Гарнітура Times. Тираж 100 пр.

Українська академія банківської справи
Національного банку України.
Адреса: 40030, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції: серія ДК № 2316

